

BESZÉLGETÉS DEÁK KRISTÓFFAL

Az igazságtalanság kódja

BENKE ATTILA

AZ OSCAR-DÍJAS MINDENKI RENDEZŐJE, DEÁK KRISTÓF ELKÉSZÍTETTE ELSŐ MOZIFILMJÉT, AZ UNOKÁT. A FORGATÁS KIHÍVÁSAIRÓL, A BOSSZÚFILM SZEMÉLYES ÉS TÁRSADALMI HÁTTÉRÉRŐL KÉRDEZTÜK AZ ALKOTÓT.

Deák Kristóf rendezői pályafutása óriási sikerrel indult: a lázadó iskolai kórus történetét elmesélő *Mindenkivel*, amit a legjobb élőszereplős rövidfilmnek járó Oscar-díjjal ismert el az amerikai filmakadémia. A következő nagy ugrást a Rákosi-korszakban játszódó, egy civil lakást megszálló ÁVH-sokról szóló fekete komédia-thriller, a *Foglyok* jelentette, ami Deák első egész estés játékfilmje volt. A január 6-án a mozikba kerülő bosszúfilm, *Az unoka* újabb jelentős építőkockája, első nagyvászonon látható játékfilmje az életműnek, ami szorosan kapcsolódik a *Mindenki*hez és a *Foglyok*hoz, amennyiben mindhárom az igazságtalanságokkal szembeni kollektív cselekvés fontosságát hangsúlyozza.

• A *Mindenki* és a *Foglyok* után *Az unoka* az első mozifilm. Mekkora kihívás volt elkészíteni?

Valamennyire már eddig is tudatosan építkeztem az első mozifilm felé, azaz minden filmem után új és nagyobb kihívásokat kerestem. A *Mindenki*ben bár egy kórus áll a centrumban, de valójában csak három főszereplőt kellett mozgatnom. A következő kisjátékfilmemben (*A legjobb játékban*) egészen nagy, kétszáz fős koreográfiát kellett megvalósítani, és látványban is szintet léptünk. A *Foglyok* cselekménye ugyan egyetlen lakásban játszódik, de sok kiemelt szereplőt kellett egyszerre irányítanom, és történelmi-kosztümös filmet sem csináltam még ez előtt. Innen logikus továbblépés volt *Az unoka*, amelyben egy elég népes színészgárdát rendeztem immár jóval több helyszínen, nagyobb volumenű történetben.

• A magyar filmeket általában kritikák érik az akciójeleneteik miatt, de *Az unoká-*

ban nagyon a helyükön vannak. Mennyire volt könnyű vagy nehéz kivitelezni ezeket?

Én még nagyon „ifjú tanonc” vagyok ezen a téren, sok mindenben Maly Róbert operatőr tanácsaira és a kaszkadőrszakértő, Gulyás Kiss Zoltán tapasztalataira hagytokoztam. Nagyon sokat segítettek a színészek is, Jászberényi Gábornak például a *Foglyok*ban már volt bunyója, így tudtam, hogy a saját kaszkadőrmutatóit rá lehet bízni. A vágáson is sok múlott, mivel sok évi vágótapasztalatom van, így már a forgatáson tisztában vagyok vele, hogy az akciójelenetekhez megvannak-e a szükséges pillanatok, hogy az utómunka során tudjunk szelektálni.

• Honnan jött a történet ötlete?

Az *unoka* történetét Nina Kovval, társírómmal és feleségemmel együtt írtuk. Az ötlet a saját családomból jött, a dühömből és a tehetetlenségemből fakadt, ugyanis ezt a nagyon durva átverést az akkor 85 éves nagymamámmal és 90 éves nagypapámmal is megcsinálták, amit a filmben Jordán Tamás karakterével műveltek. Nem is az volt a legkegyetlenebb, hogy elvittek tőlük pár százezer forintot, hanem az, hogy azt hitték, meghalhat a fiuk, az édesapám, ez a hazugság volt a „csali”. Akkor nagyon szerettem volna megtalálni a tetteseket és visszavágni valahogy, holott amúgy egy jámbor, szelíd ember vagyok, olyan neveltetésben részesültem, hogy semmiféle erőszakos megoldást nem pártolok. De amikor ez az eset megtörtént, előtört belőlem is az ősi ösztön, hogy megvédjem a szeretteim. Ebből lett a bosszúálló unoka, Rudi karaktere. Persze a mi családjunké nem egyedi eset, sajnos tízezres nagyságrendben károsítanak meg így idős embereket, de ha sikerte-

len kísérleteket is ide vesszük, százezres „tételről” beszélünk. Azt éreztem, hogy ha valami ennyire futótűz módjára kezdett el terjedni, annak mélyebb társadalmi okai lehetnek. És ez az „unokázás” vagy „grandparent scam” nem tipikusan magyar vagy kelet-európai jelenség, már Amerikában is jellemző.

• A cselekmény mozgatórugója a nagy-papa órája. Ez a motívum honnan jött?

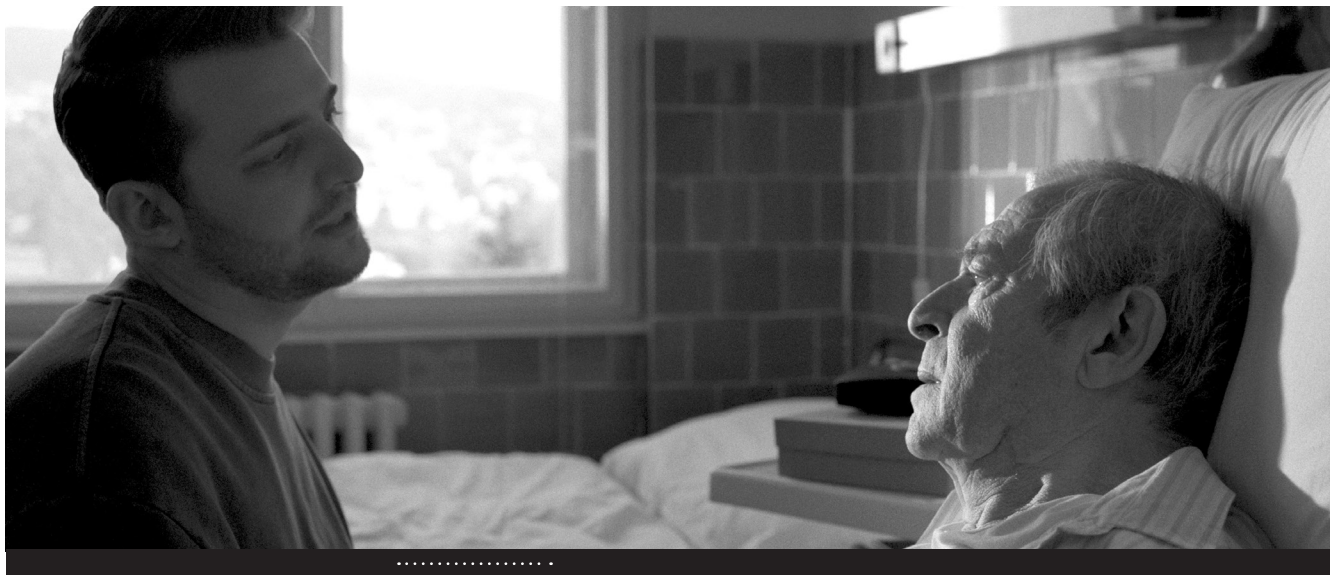
A film miatt végzett kutatás keretében nagyon sok áldozatot és érintettet megkérdeztünk, így hallottunk egy történetet, amikor az áldozat unokája kikérte a videófelvételeket. Ott látta, hogy a család volt olyan pofátlan, hogy az utolsó pillanatban még elkérte a nagymama nyakláncát is a pénz mellé. Ezen napokig gondolkodtam, annyira arcátlan húzásnak tartottam, és ledöbbsentem, hogy a bűnöző ennyire nyeregben érzi magát. Az elvett nyaklánc és *Az unokában* a nagypapa kizsárolt órája egyaránt a hidegvérű cinizmus maximumát képviselik.

• Milyen egyéb kutatást végeztél a témában?

A rendőrség alakított egy „unokázós” ügyekre szakosodott nyomozócsoportot, ennek a tagjaival, valamint olyan ügyvéddel beszéltem, aki csalókat védett. Konzultáltam pszichológussal is, aki pszichopatákkal, csalókkal foglalkozik, és elmondta, hogyan működnek az ilyen emberek, mi motiválja őket. Továbbá mindig arra törekszem, a színészek is tegyenek hozzá valamit a sztorinhoz. Például Jordán Tamástól ered a játék, amit a karaktere, Papus és a főhős, Rudi játszanak.

• Hol zajlott és milyen nehézségekkel járt a forgatás?

Az egyik nehézséget maga a járvány jelentette, például mivel mindenképp akartunk piacokon is forgatni, mert ezeket az idős emberek jellegzetes, szimbolikus tereinek tekintem. Am ezt nagyon nehéz volt úgy megvalósítani, hogy ne legyen tele a piac maszkos vásárlókkal. Nem akartuk a járványt „dokumentálni”, örökérvényű film készítésére törekedtünk. Sok külvárosi helyszínt is használtunk. Számomra kifejezetten fontos volt ez a milió, mert egyrészt „külvárosi gyerek” vagyok, másrészt van egyfajta romantikája és titokzatossága ennek a közegnek, ami ritkán tűnik fel magyar filmekben – míg az amerikai zsánerfilmek régóta nagy hatással használják az ottani „suburbia” díszleteit. Az ecseri piac is kitüntetett fontosságú volt, sőt sokkal nagyobb szerepe volt a forga-



tőkönyv korábbi változataiban. Rendkívül szimbolikus erejű helyszín. Az ócskások, a „hagyatékot készpénzért veszünk” mentalitás számomra metaforája annak, ahogy a társadalom az idős emberekkel bánik. A nyugdíjasok életét sokszor már kimondatlanul is értéktelennek tartja a rendszer, haláluk után pedig ott marad utánuk a sok személyes tárgyuk, és egy komplett ökoszisztéma épül arra, hogy pénzzé tegye azokat. Az ócskás biznissz bizonyos tekintetben a hullarablás „legalizált” változata.

• *Miért pont egy nagypapa és unoka kapcsolatában mesélted el a történetet?*

Azon túl, hogy saját nagyszüleimmel kapcsolatos érzelmeimből indultam ki, szeretem a kontrasztos párosokat, amelyeknél valamilyen szempontból nagy a különbség, ugyanakkor mégis sok a hasonlóság a két ember között, akik szeretik egymást. Mi az a titok, ami egyszerre összeköti és elválasztja őket? Ez érdekelt. Továbbá a mi generációnk sok időt töltött el a nagyszülőknél, hiszen a rendszerváltás után az „új kapitalizmusban” a szülők rengeteget dolgoztak. Ezért főleg nyaranta nagyon sokat voltam én is a nagymamáméknál. A nagyszülőkkel együtt töltött idő úgy vélem, meghatározza az ember értékrendjét: morális értelemben is nagyon sok mindent tanultam tőlük.

• *A Foglyok után ismét Jászberényi Gáborra osztottad a negatív hős szerepét. Miért?*

A *Foglyok*ba is azért válogattam be, mert *A martfűi rém*ben, amiben először láttam, nagyon megtetszett a játéka és

Deák Kristóf:

Az unoka

(Blahó Gergő és Jordán Tamás)

szia a csalót. A csaló a film elején csak egy testetlen hang a telefonban, és a kellemes hang alapján az áldozatai oda tudnak képzelni egy kedves, segítőkész figurát, így belesétálnak a csapdájába.

• *Miért Blahó Gergőt választottad a főhős, Rudi szerepére?*

Abban biztos voltam, hogy nem nagy sztár fogja őt játszani, mivel *Az unoká*-ban fontos, hogy a néző végig szorosan kötődjön a karakterhez, ezt pedig gátolja, ha egy túlságosan is ismert színészt követ a vásznon, mivel tudja róla, hogy színész. Ugyanakkor civilt sem akartam, mert rengeteg szerencse is kell hozzá, az egy nagyon kivételes eset, ahogyan Kis Hajni megtalálta Dietz Gusztávot a *Külön falka* főszerepére. A szereplőválogatásnál az elsődleges szempont az volt, hogy meglegyen a színészen az a kettősség, amit Rudi képvisel: a kislíus naivitás és a potenciál, hogy az igazságtalanság és az elkeseredettség hatására belőle is ki tud robbanni a vadállat.

• *Az unokát bizonyos szempontból a Mindenki rokonának éreztem, mivel mindkető a közösségi cselekvés szükségességét, a társadalmi értelemben vett „felnőtté válást” hangsúlyozza. Mit gondolsz erről?*

Lehet, hogy ez egyfajta „monomániám”, hogy az igazságtalanság ellen csak együtt tudunk fellépni. Az igazságtalanság soha nem önmagában áll, hanem bele van kódolva az egész rendszerbe, amelyben élünk, és általában nem le-

het gordiuszi csomóként egyszerűen „átvágni”. De mi lenne, ha néha, összefogva mégis át lehetne? A közelmúltban nagyon divatos fogalomvá vált a „tanult tehetetlenség”, ami sokszor a gazdasági-politikai hatalom érdekében is áll: komoly erőket kell mozgósítani ellene minden ország társadalmában, hogy a vélt eszköztelenségünk ne gátolja meg a közösségi cselekvést az igazságtalanságokkal szemben.

• *A Foglyok is thriller volt, Az unoka is ebbe a műfajba sorolható. Maradsz ennél a zsánernél a következő filmjeidben? Mik a terveid?*

A thriller az összes műfaj közül a legmegengedőbb, rengeteg minden tarthat ide. De amúgy nem feltétlenül gondolkodom zsánerekben. Angliai tanulmányaimnak és a saját „krédómnak” köszönhetően mindig azokat a filmeket szerettem és olyanokat is szeretnék csinálni, amelyekben nem tudod kiszámítani, mi fog történni. Ez talán belefér a thriller legtágabb definíciójába: a kiszámíthatatlanság miatt izgulsz valakiért, valakinek a sorsáért, lelkéért, hogy mit lép legközelebb, miként fogja kívágni magát az adott rizikós helyzetből. De a zene is mindig hangsúlyos elem lesz a filmjeimben. Egyébként többféle filmötletem van, magyar nyelvű és sok nyelvű koprodukció egyaránt, de van sorozattervem is, nem csak játékfilm. Régóta érdeklődöm egy 19. századi magyar történelmi személyiség iránt, aki nagyon fontos alak, mégsem szerepel a hivatalos tananyagban, utcát sem neveztek el róla, és ez nem véletlen. Róla szívesen csinálnék egy sorozatot. •